

вивчення на факультеті. Але в той же час професори можуть бути занадто зайняті своєю роботою, щоб допомогти студенту з науковим дослідженням. У невеликому університеті або коледжі контакт з викладачем налагодити простіше, але запропонований вибір дисциплін буде вужчий [1].

Студентський контингент вищої школи США на порозі нового тисячоліття – це поєднання всіх національностей та рас, які бажають одержати знання з самих різноманітних спеціальностей.

Біля 500 000 іноземних студентів навчаються зараз в університетах та коледжах Америки. Вищі навчальні заклади США приваблюють молодих людей з інших країн та континентів тим, що намагаються відповідати найсучаснішим вимогам, як в галузі теоретичних розробок, так і в галузі практичних досліджень.

США давно переконалися у тому, що одна оригінальна і несподівана ідея чи пропозиція запрошеного на стажування чи викладання молодого науковця-іноземця може дати такі фінансові наслідки, що отриманого прибутку вистачить на запрошення сотні нових іноземців. Тому США входять у число лідерів серед тих країн, які не шкодують грошей на запрошення і вивчення іноземців, старанно слідкуючи за усіма закордонними публікаціями для своєчасного виділення тих молодих науковців, які засвідчують свої непересічні здібності.

В сучасний період розширення зв'язків між країнами у різних галузях, співробітництво у сфері освіти буде мати велике значення для формування світогляду молоді, а також буде сприяти поглибленню наших стосунків з США не тільки, як з діловим партнером, але і як з країною яка є на даний момент єдиним гарантом демократії у всьому світі.

Література

1. Товкач Є.М. Вища освіта США на порозі 21 ст. Проблеми та перспективи [електронний ресурс]. – режим доступу: 10.05.09: <<http://www.rusnauka.com/ONG/Pedagogica/doc.html>>. – Загол. з екрану.
2. [електронний ресурс]. – режим доступу: 10.05.09: <http://www.edu.kiev.ua/StudyAbroad/usa/edu_sys.html>. – Загол. з екрану.
3. [електронний ресурс]. – режим доступу: 10.05.09: <http://www.kpi.ua/newspaper/article_623-7.html>. – Загол. з екрану.

УДК 371.4

Музика О.Я.

ПРОБЛЕМА ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ І УЯВИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Метою статті є висвітлення проблеми творчого мислення і художньої уяви у процесі професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Аннотация. Целью статьи является освещение проблемы творческого мышления и художественного воображения в процессе профессиональной подготовки будущих учителей изобразительного искусства.

Annotation. The main goal of this article is to show a problem of a creative thinking and art imagination in a process of a professional preparation of future fine art teachers.

Художня творчість – одна із найважливіших форм естетичного освоєння навколишнього світу, яка, на думку Л.Виготського, має найбільш придатні умови для творчої природи особистості і розвитку її творчих здібностей. У процесі художньої творчості творець виражає свої думки і почуття, прагнення до прекрасного, своє відношення до того, що відбувається у суспільстві, чим воно живе і дихає. Вчений відзначає, що в процесі художньої діяльності успішно розвиваються: спостережливість, внутрішнє бачення, образність і емоційність, конкретність мислення і уяви, здібність до синтезу [1].

Художня творчість починається з мисленнєвого пізнання сутності соціальних явищ, які відбуваються в суспільстві, духу епохи, актуальних і потенційних потреб глядачів, їх очікувань від конкретного виду мистецтва. Таке пізнання вимагає особливого, творчого мислення.

Проблема розуміння природи творчого мислення цікавила мислителів із найдавніших часів. Арістотель у “Органоні” визначає доволі виважену систему правил, дотримання яких забезпечує вірний хід думки, формулює закони формальної логіки, які й донині зберігають своє значення. Арістотель також здійснив класифікацію мислення на види: практичне, теоретичне та поетичне.

На межі XIX та XX ст. склались різні підходи до визначення творчих чинників у людській свідомості. Ця важлива проблема розглядалася у філософській концепції (А.Бергсон, Е.Гартман, Е.Мах), яка декларувала першорядність несвідомого у творчому процесі. Найбільш відомою є наукова позиція З.Фрейда, яка пояснює механізми творчого мислення через несвідомі потяги.

Окремим напрямком науково-психологічних досліджень початку XX ст. стає експериментальна робота з вивчення передумов мислення людини (В.Келер, І.Йеркс). Російські вчені І.Сеченов та І.Павлов під час своїх досліджень довели, що психіка людини залежить від біологічних процесів. Досягненням їх теорії у плані аналізу роботи мислення стає винахід та доведення взаємозв'язку операцій аналізу і синтезу як основи будь-якої психічної діяльності.

Праці Л.Виготського та його послідовників стають важливим етапом розвитку психології мислення – це теорія онтогенетичного розвитку мислення та законів формування розумових процесів. Мислення визначається не як внутрішня функція, що діє спонтанно або на основі набутого індивідуального досвіду, а як процес оволодіння суб'єктом системою суспільно-історично вироблених знань, що зафіксовані у значенні слів. Л.Виготський особливу увагу у психології творчого процесу приділяє уяві, як повсякденній творчій діяльності мислення кожного індивіда.

Творче мислення є одним із основних видів пізнавальної діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва і характеризується певними особливостями (здатністю до висування творчих та оригінальних образних рішень, конструктивною активністю та категоріальною гнучкістю) і наявністю специфічних операціональних структур (візуальний аналіз та синтез, візуальне аналогізування, диференціація та інтеграція елементів образної структури).

За визначенням, наведеним у Великій сучасній енциклопедії, “Мислення – психічний процес, завдяки якому людина відображає істотні ознаки і зв'язки предметів і явищ навколишньої дійсності, осягає закономірності розвитку навколишнього світу, передбачає майбутнє і діє цілеспрямовано і планомірно” [6, 336].

Сучасна психологія визначає основні мисленнєві операції: порівняння, аналіз, синтез, абстрагування і узагальнення, конкретизація і систематизація, які є необхідним компонентом навчально-творчої діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Відтак, розвиток творчого мислення студентів є важливим завданням художньо-педагогічної освіти.

З процесу мислення розпочинається будь-яка цілеспрямована робота. В процесі сприйняття і зображення природи у свідомості студента з'являються нові комбінації думок, образів, почуттів. У зв'язку з цим всі видатні художники-педагоги перш за все намагалися активізувати мисленнєву діяльність учня, адже за допомогою мислення активізується творча діяльність, яка є необхідною умовою розвитку творчих здібностей. П.Чистяков говорив: “Малювати – означає думати. Ніколи не малюйте мовчки, а завжди задавайте собі задачу” [9, 366].

На думку Л.Єрмолаєвої-Томіної “Мислення і творчість – два процеси, які тісно переплітаються один з одним, хоча переслідують різні цілі і використовують різні мисленнєві операції. Мислення спрямоване на пізнання реально існуючого світу, а творчість – на його перебудову, оновлення і вдосконалення” [3, 179].

Специфіку образного мислення висвітлювали у своїх працях Б. Ананьєв, В. Зінченко, І. Якиманська; художньо-образне мислення досліджували В. Кирєнко, Л. Коршунова, Я. Пономарьов; проблеми творчого мислення відобразили у своїх роботах В. Кузін, О. Лук, В. Щербаков та ін.

Взаємозв'язок творчого мислення із здібностями особистості вивчали Д. Богоявленська, Ю. Гільбух, О. Матюшкін, В. Моляко. Проблема творчого мислення у образотворчій сфері пов'язана із розкриттям сутності і природи художньої творчості (І. Зязюн, Є. Ільєнков, Л. Левчук та ін.). Формування творчого мислення майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення основ композиції досліджувала О. Кайдановська.

Л. Медведєв у своїх дослідженнях виявляє тісний зв'язок образного мислення зі створенням художнього образу, який “формується в процесі аналізу і узагальнення конкретних предметів, людей, подій, де одиничне передається у всій складності, багатогранності і підпорядкуванні образній ідеї зображення” [5, 25]. На думку вченого, художній образ “володіє емоційно-естетичними, асоціативними, цілісними якостями” [5, 10] і є відображенням об'єктивного світу засобами мистецтва.

Отже, художньо-творча діяльність студентів відрізняється тим, що мислення здійснюється у формі оперування художніми образами. Створення художнього образу в свідомості студента залежить від його здібності до абстрагування – послідовності таких мисленневих операцій і дій, як аналіз, синтез, абстракція і узагальнення [10, 5].

Художньо-образне мислення є невід'ємним компонентом творчої діяльності. Образи, що народжуються в процесі образного мислення, стають не тільки кінцевим продуктом творчості, але і показником пізнавального рівня та регулятором мисленневої діяльності, яка можлива завдяки сформованості у суб'єкта спеціальних здібностей, що забезпечують виникнення образів, їх збереження у пам'яті та перетворення на нові образи, які відрізняються від початкових.

В. Моляко, І. Якиманська та ряд інших дослідників розглядають образне мислення як домінуюче в процесі розв'язування деяких видів задач.

В. Кузін у своїх дослідженнях виділяє художнє мислення, яке включає наочно-образне і абстрактно-теоретичне мислення, без переваги одного з них над іншим [4, 164-165].

Роль художньо-образного мислення у професійній діяльності як художників, так і майбутніх учителів образотворчого мистецтва важко переоцінити. Поряд з такими професійними якостями, як чуття кольору, пропорцій, чуття композиції, художній смак – уміння мислити образами (мислити об'ємами) займає провідне місце, адже саме ця здібність є базовою для розвитку інших, більш складних.

Поряд із творчим мисленням, уява і фантазія відіграють важливу роль у кожному творчому процесі, їх значення особливо важливе в художній творчості.

У великій сучасній енциклопедії уява (фантазія) визначається як психічний процес створення нових образів предмету, ситуації, обставин шляхом перебудови наявних уявлень [6, 69-70].

Уяву справедливо називають “королівським шляхом у підсвідомість” [2, 24], а також “головною ланкою творчого процесу” [7, 75].

В. Кузін у своїх дослідженнях якості художньої творчої уяви та мислення відносить до основних характеристик художніх здібностей, які забезпечують відбір головного, найсуттєвішого і характерного у явищах дійсності, конкретизацію та узагальнення художнього образу, створення оригінальної композиції.

О. Мелік-Пашаєв творчу уяву визначає як здібність до створення художнього образу, який розкриває внутрішній зміст твору; комплекс якостей особистості, які сприяють оволодінню формами того чи іншого виду мистецтва, сукупність спеціальних знань, навичок і вмінь.

О. Ковальов у дослідженнях компонентів здібностей до образотворчої діяльності виділяє провідний компонент – художню уяву, до допоміжних відносить різні якості сприйняття (відчуття цілого, пропорцій, форми, кольору, ритму).

Важливу роль відводять уяві у характеристиці творчих здібностей більшість дослідників (О. Запорожець, Л. Виготський, В. Давидов та ін.) Вони відзначають, що мислення і уява виконують єдину функцію – дозволяють перетворювати і осягати цілісний світ. Л.Виготський вважав: “Творча діяльність уяви знаходиться у прямій залежності від багатства і різноманіття колишнього досвіду людини, тому що цей досвід є матеріалом, із якого створюються будови фантазії” [1, 54].

Отже, ми можемо зробити висновок, що художній уяві, так як і фантазії, притаманне створення нового, нових образів з елементів самого життя. Творча уява у різних людей проявляється по-різному. Це, на нашу думку, залежить певною мірою спрямованості особистості, тобто її інтересів та рівня емоційного сприймання.

Художня уява і фантазія черпають свій зміст безпосередньо в почуттєвих сприйняттях і накопиченнях пам'яті. Обов'язковою умовою її діяльності є багатство вражень. І уява, і фантазія, володіючи мобільністю, гнучкістю, взаємопов'язані з усіма елементами творчого процесу. Тому для майбутніх учителів образотворчого мистецтва зазначені здібності є необхідною умовою педагогічної і творчої діяльності.

Метою нашого дослідження є розвиток творчого художньо-образного мислення і уяви студентів у процесі навчання живопису.

Живопис, як одна із провідних фахових навчальних дисциплін у системі художньо-педагогічної освіти і естетичного виховання майбутніх учителів, має необмежені можливості для розвитку творчих здібностей, формування естетичного смаку і естетичних потреб, для розвитку духовних якостей і особливого світосприйняття, яке називають художнім сприйняттям.

Сучасна теорія художнього сприйняття, базуючись на науковому потенціалі праць Л. Виготського, Б. Мейлаха, С. Рубінштейна, визначає сприйняття як “комплексну психічну діяльність, яка відбувається водночас у формі відчуттів, уявлень, асоціативного мислення і має виняткове значення для формування розумово-почуттєвої активності людини” [8, 52].

Розвиток художнього сприйняття студентів у процесі навчання живопису здійснюється поетапно, завдяки великій кількості вправ і спеціальних завдань на здійснення різних мисленнєвих операцій, під час виконання академічних, навчальних і творчих живописних завдань (вивчення, аналіз, зображення натурних постановок), відвідування музеїв та виставок, вивчення творів відомих майстрів живопису, проведення майстер-класів, під час пленерної практики. Всі ці фактори сприяють активізації художньо-творчого мислення, збуджують потяг до творчості, до саморозвитку і самореалізації особистості майбутнього педагога-художника.

У результаті нашого дослідження ми можемо зробити висновок, що обов'язковими компонентами творчого художньо-образного мислення майбутніх учителів образотворчого мистецтва є: естетичне (художнє) сприйняття навколишньої дійсності; наявність виразних образних порівнянь; чітке уявлення про зображуваний об'єкт і виразне живописне зображення; здібність до синтезу уявлень, у результаті якого формується художній образ. Важливим є також і розвинуте емоційне відношення до роботи, вольова спрямованість. Отже, можна стверджувати, що існують спільні закономірності функціонування мислення, уяви і здібностей у художній сфері, тому проблема розвитку якостей творчого мислення і уяви студента у навчанні повинна розглядатись як провідна умова розвитку його художньо-творчих здібностей.

Література

1. Выготский Л.С. Психология искусства: Анализ эстетической реакции / Коммен. Иванова В.В. – 5-е изд. испр. и доп. – А.: Лабиринт, 1997. – 413 с.
2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. – М.: Педагогика, 1991.
3. Ермолаева-Томина Л.Б. Психология художественного творчества: учебное пособие для вузов. – М.: Академический Проект, 2003. – 304 с.
4. Кузин В.С. Психология живописи: Учеб. пособие для вузов: 4-е изд., испр. – М.: Изд.дом “Оникс XXI век”, 2005. – 304 с., ил.

5. Медведев Л.Г. Формирование графического художественного образа на занятиях по рисунку: Учеб. пособие для студентов худ.-граф. фак. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1986. – 159 с., ил.
6. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е.С. Рапацевич. – Мн.: Современ. Слово, 2005. – 720 с.
7. Рибо Т. Творческое воображение. СПб., 1901.
8. Рудницька О.П. (ред.). Основи викладання мистецьких дисциплін. – К.: Експрес-об'ява, 1998. – 184 с.
9. Чистяков П.П. Письма. Записные книжки. Воспоминания. – М., 1953. – 496 с.
10. Художественно-педагогический словарь. – М.: Академический проект: Трикста, 2005. – 480 с.

УДК 371.3

Омельяненко С.В.

ПОЄДНАННЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У СЕРЕДНІХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИХ ЗАКЛАДАХ

***Анотація.** У статті розглядаються питання поєднання методів навчання із опорою на діяльнісний підхід. Пропонується алгоритм конструювання системи методів навчання у загальноосвітніх навчально-виховних закладах.*

***Аннотация.** В статье рассматриваются вопросы сочетания методов учебы с опорой на діяльнісний подход. Предлагается алгоритм конструирования системы методов учебы в общеобразовательных учебно-воспитательных заведениях.*

***Annotation.** In the article the questions of combination of methods of studies are examined with support on діяльнісний approach. The algorithm of constructing of the system of methods of studies is offered in general учебно-воспитательных establishments.*

У зв'язку із змінами стратегічних завдань сучасної освіти, з переорієнтацією на створення умов для розвитку кожного учня об'єктивною є потреба знову повернутися до аналізу методів навчання. Інноваційні процеси, які відбуваються у змісті та процесуальному аспекті загальної середньої освіти зумовлюють потребу більш тісної взаємодії методів навчання та вихід її на вищі рівні взаємодії.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що на сучасному етапі розвитку педагогічної науки значна увага приділяється питанням інтеграції змісту освіти, впровадженню інтегрованих навчальних дисциплін. Проте мало дослідженими залишаються питання поєднання, взаємодії методів навчання. “Сучасна дидактика, – як відзначає О.Я. Савченко, – орієнтує вчителів не на універсалізацію тих чи інших методів, а на розуміння їх сильних і слабких сторін, пошуки оптимального поєднання переваг кожного з них” [3, 239].

У дослідженнях педагогів кінця ХХ – початку ХХІ століття досліджувалися такі питання: визначення методу навчання як дидактичної категорії, визначення структури методів навчання, пошук критеріїв вибору методів навчання, (А.М. Алексюк, Ю.К. Бабанський, І.Я. Лернер, В.О.Онищук, А.В.Хуторський та ін.), вибір і поєднання методів навчання (С.У. Гончаренко, О.М. Дон, І.М. Козловська, Л.І. Ломако, А.І. Сваровська, О.В. Сергеев та ін.). При безумовній важливості цих досліджень ступінь розробки проблеми поєднання у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчально-виховних закладів методів навчання, застосування їх у системі є недостатнім, обґрунтування вимагають нові підходи у педагогічній науці зокрема і з розробкою компетентнісного підходу, а також у зв'язку із впровадженням активних та інтерактивних методів навчання. У теорії навчання позитивно розв'язується питання про врахування умов, які впливають на вибір окремих методів навчання, вказується на необхідність вибору не окремого методу навчання,